

Carvalho va assassinar el Comitè Central

Iniciativa per Catalunya va nèixer fa 25 anys com a federació del PSUC, Entesa dels Nacionalistes d'Esquerra i PCC. El nou nom va ser idea de Manuel Vázquez Montalbán i el model que es va agafar de referència, el de Convocatoria por Andalucía. Joan Armet, Jaume Bosch, Jordi Guillot i Josep Maria López Llaví rememoren els detalls de la fundació del partit.

Aquell 1987, el bloc soviètic es començava a descompondre i Mikhaïl Gorbtxov, president del Presídium del Soviet Suprem de la Unió Soviètica des del 1985, encetava

una política nova d'obertura, reformes i descongelació que més tard se li escapà de les mans. Fins al punt que el mur de Berlín caigué el 1989 i l'URSS es va dissoldre el 1991.

El febrer d'aquell any, nou mesos abans que Gorbtxov publicara *Perestroika: un nou pensament per al nostre país i per al món*, a Barcelona es fundava Iniciativa per Catalunya, un partit que havia d'unir l'històric Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), el Partit dels Comunistes de Catalunya (PCC) i l'Entesa de Nacionalistes d'Esquerra (ENE), a més de representants del moviments sindicals i veïnals i diversos independents.

L'artífex principal d'Iniciativa va ser Rafael Ribó, que havia esdevingut secretari general del PSUC un any abans, però el seu predecessor, Antoni Gutiérrez Díaz, ja n'havia plantat la llavor poc abans. El PSUC i l'Entesa havien fet un test previ amb una coalició electoral amb què es presentaren a les eleccions espanyoles del 1986, la Unió de l'Esquerra Catalana (UEC).

Aquest primer pas va ser impulsat per Antoni Gutiérrez, per part del PSUC, i Joan Armet, secretari general de l'Entesa. Armet explica les raons que van impulsar ENE a posar-hi fil a l'agulla: "Tant el PSUC com l'Entesa dels Nacionalistes d'Esquerra havíem entrat en crisi. Nosaltres havíem tingut

Ramon Espasa, cap de llista a les eleccions espanyoles del 1989 per Iniciativa per Catalunya, i Rafael Ribó.

uns resultats electorals especialment dolents i, en aquell moment, els socialistes exercien una hegemonia molt clara sobre l'esquerra. L'esquerra nacionalista havia quedat molt disminuïda i Esquerra Republicana anava al darrere de CiU. Havíem tingut converses amb Heribert Barrera, però ell es decantava més per una entesa amb CiU.”

Josep Maria López Llaví, que havia arribat a ENE procedent del PSAN, hi coincideix: “Es veia bastant clar que calia un viratge, una nova esquerra. D’una banda, havien caigut els règims comunistes. Tant la via tradicional com l’eurocomunista s’havien esgotat i calia trobar-hi una alternativa. Els qui veníem del PSAN i Nacionalistes d’Esquerra ja ens havíem estavellat electoralment i veïem la possibilitat d’una esquerra més àmplia, que inclogués el que després se n’ha dit federalistes d’esquerra radical, amb les aportacions de l’ecologisme, el feminisme i les llibertats individuals.”

Per part del PSUC, Jordi Guillot assenyala diversos factors que empenyien a impulsar una renovació: “A l’àmbit internacional ja s’intuïa la *perestroika*, a l’àmbit estatal hi havia força moviments propiciats per Gerardo Iglesias i Nicolás Sartorius i a l’àmbit català el referèndum de l’OTAN el 1986 –aquí el no va ser majoritari– evidenciava que era possible una majoria d’esquerres alternativa a la socialista [el PSOE havia demanat el sí].”

La lliçó de les espanyoles. La UEC va fracassar i només va obtenir un diputat al Congrés, Ramon Espasa. La raó, segons Armet, va ser la pretensió d’afegir el PCC a la coalició, cosa que va ser impossible: “La pretensió pública era d’incorporar-hi el PCC i quan es va fer públic que no n’erem capaços, ja vam néixer com un projecte fracassat, fins i tot abans de presentar-nos a les eleccions.”

Però dels errors en van traure una lliçó, segons Armet: “Vam veure que calia anar més enllà d’una simple aliança.”

El fracàs de la UEC va portar Antoni Gutiérrez a dimitir com a secretari general, però el seu successor, Rafael Ribó, encara estava més convençut que el següent pas era convertir la coalició electoral en un nou projecte. Ribó –avui

Rafael Ribó va encarregar a Jaume Bosch d’estudiar Convocatoria por Andalucía com a model per al nou partit

Síndic de Greuges– ha declinat de fer declaracions sobre la constitució d’Iniciativa, però els altres protagonistes de l’acord, com Joan Armet, ho declaren: “El Guti [com es coneixia popularment Antoni Gutiérrez] va dimitir i en Rafael Ribó va anar més enllà que no volia anar el Guti. Ribó era més partidari d’una federació com la que va acabar esdevenint Iniciativa, amb una nova organització, la progressiva dissolució dels partits i nous plantejaments ideològics.”

El senador Guillot considera que “Ribó va tenir la gosadia de tirar endavant el procés cap a Iniciativa”. Afegeix que es va fixar en una experiència que havia sortit a Andalusia: “A l’hora de fixar-se en un model de funcionament, Ribó va voler estudiar l’experiència de Convocatoria por Andalucía i hi va enviar en Jaume Bosch a veure com es constituïa.”

Els plans del sud. Efectivament, l’actual diputat d’ICV Jaume Bosch, va anar a Còrdova per a estudiar el funcionament d’una nova organització que tenia al capdavant Julio Anguita, llavors només alcalde de la ciutat andalusa i més endavant coordinador general d’Esquerra Unida. “En aquell moment, Anguita impulsava Convocatoria por Andalucía i ell mateix m’explicava que era una fórmula ideada per a superar el PCE, perquè era evident que els partits comunistes s’havien d’obrir i anar més enllà del comunisme. La gràcia de Convocatoria por Andalucía era precisament que el PCE passava a fer-hi un paper secundari.”

Curiosament, fou Anguita mateix que, anys més tard, s’encastellà en el comunisme i impedí l’obertura d’Esquerra Unida: “És paradoxal –diu Bosch– que al cap d’uns quants anys Anguita –que precisament guanyava a Còrdova perquè tenia una concepció molt oberta de la política– passés a ser qui més mirava per la supervivència del PCE: va passar de ser l’impulsor del moviment superador del comunisme a convertir-se en el màxim defen-

sor del comunisme.” Aquesta posició d’Anguita va ser un dels factors que, més endavant, el 1998, originaren el trencament d’Iniciativa amb IU: “Els dos factors que el 98 motiven el trencament són el tancament d’Anguita en el PCE i l’hegemonia d’aquest partit dins d’Esquerra Unida, d’una banda; i, d’una altra, la visió centralista d’Anguita mateix, que volia una Iniciativa supeditada a IU als congressos estatals, com si fóssim la federació d’Andalusia o de la Rioja. La confrontació per aquests dos temes ideològics i nacionals ens havia decidit a ser una formació sobirana.” Però això va passar dotze anys després.

El 1986, Jaume Bosch va tornar a Barcelona amb la recepta andalusa i d’aquí en va sortir el model: “Quan torno explico a en Ribó que aquella proposta lliga amb el que pensem i que pot inspirar el nou projecte. A nosaltres ens va ajudar a dur endavant Iniciativa. La majoria absoluta dels delegats de Convocatoria por Andalucía no eren militants del PCE, i això ens va animar a obrir la nova federació.”

La Iniciativa que havia de sortir de la trobada del PSUC, PCC i ENE va comptar també amb representants de l’associacionisme veïnal –molt sòlid, en aquell moment–, dels sindicats i de més moviments socials que van tenir representació als òrgans de govern de la nova federació.

S’havia de forjar, a més, un nou ideari que superara les posicions dogmàtiques i que barrejara les aigües de l’esquerra, el nacionalisme i el naixent ecologisme: l’esquerra verda nacional.

“Tots sabem més que no volíem que no pas que volíem –resumeix Armet–: calia una alternativa als socialistes i no podia ser el comunisme clàssic, perquè ja no reflectia tots els problemes de la situació de llavors; nacionalment, volíem reunir tota la gent partidària de l’autodeterminació, sense necessitat que fossin independentistes; i la *contradició principal* que havia estat capital/treball ara l’havia de succeir la contradicció principal d’un esgotament

A l'esquerra, acte de Convocatoria por Andalucía, el 1986, amb Julio Anguita al centre. A la dreta, un d'Unió per l'Esquerra Catalana, el mateix any.

ecològic que ens podia portar al suïcidi col·lectiu.”

El PSUC també n'estava convençut. I “l'habilitat negociadora de Joan Saura”, segons els testimonis, va permetre també la incorporació del PCC, tot i que en sortiria dos anys després, el 1989. La versió de Joan Armet: “El PCC no va voler dissoldre's dintre d'Iniciativa i això era un problema fins i tot per a triar càrrecs. Era un entrebanc. Quan s'havien de fer llistes i a l'hora d'organitzar el funcionament intern, creava conflictes d'interessos partidistes. El PCC volia continuar mantenint una relació més estreta amb el PCE i IU, mentre que nosaltres volíem tenir-hi una relació d'igual a igual i no supeditada.”

Al final, la marxa del PCC va obligar Iniciativa a consolidar-se.

Jordi Guillot explica que, abans de la constitució d'Iniciativa, el 23 de febrer del 1987, es van obrir “profunds debats: no tant els que creia Iniciativa, sinó sobre què havia de ser Iniciativa; si havia de ser una marca electoral o una proposta que superés la marca i el PSUC. Un comitè central del 1989 decideix de passar totes les estructures polítiques a Iniciativa, cosa que es concreta el 1990. La marxa del PCC ens va estimular a fer d'Iniciativa un nou partit polític que substituís el PSUC.”

El pas principal del 1987, segons Joan Armet, va ser “l'abandó del dogmatismes”. L'ex-secretari general de l'Entesa dels Nacionalistes d'Esquerra s'explica: “Ens vam plantejar: ‘Discutim i aquí no hi ha dogmes que no es puguin

posar en qüestió.’ A partir d'aquí es van poder fer totes les propostes sense que ningú s'escandalitzés de res. Aquest esperit obert va ser el que ens va unir i ha permès d'avançar ideològicament en tota la resta de conceptes. No es tracta de renunciar a res. En aquell moment, per exemple, hi havia gent que la qüestió ecològica no la tenia gens clara i ara és una més. S'ha avançat molt.”

La recepta de Carvalho. Armet explica que no va ser fàcil de triar el nom de la nova federació (després partit).

“Era complicat de trobar-hi un nom. Vam debatre si havia de ser un nom que fos molt ideològic i compendi dels principis ideològics o fer una cosa que tingués un contingut com més ampli millor i reflectís des de l'esquerra una voluntat d'hegemonia des del punt de vista nacional.”

Segons Armet, el nom d'Iniciativa per Catalunya va sortir en una reunió a la qual assistien Rafael Ribó, Joan Saura, Joan Armet mateix i el periodista i escriptor Manuel Vázquez Montalbán. Va ser el creador del detectiu Pepe Carvalho —en part, el seu *alter ego*— que va proposar el nom d'Iniciativa per Catalunya. “D'entrada va sobtar una mica, a nosaltres i molts. Era un nom que optava per no definir-nos ideològicament, però tampoc no podia molestar ningú, no deixava fora cap opció i alhora ens definia com un projecte per a Catalunya al qual es podia sumar qualsevol ciutadà.”

Tot i l'esverament inicial d'alguns,

el nom va ser votat per les executives dels diversos partits que el formaven i va ser escollit.

El 27 de febrer del 1987 es va constituir Iniciativa per Catalunya com una federació, però progressivament va anar absorbint els partits que el formaven que, de manera voluntària, s'hi anaren diluint. El 1989 s'hi van desfer com dos terços de sucre Bandera Roja i Partit del Treball-Unitat Comunista. En desaparèixeren els comitès centrals i s'imposaren els denominadors d'“esquerra verda nacional” i el “roig-verd-violeta” —per molt que una facció l'haja segrestat temporalment.

Segons Jaume Bosch, “la base de la consolidació ha estat sortir de l'espai comunista sense abandonar arrels, ni les del PSUC ni les de l'ENE” i esdevenir una formació “plenament sobirana, que no vol dir que no tinguem relació amb l'esquerra espanyola, però sí que podem entrar al Partit Verd Europeu com a partit verd sobirà: amb el Partit Verd Escocès som els únics que no som partits estatals”.

Per a López Llaví, “vam necessitar un temps prudencial per al traspàs del projecte comunista a Iniciativa, però ja ho hem superat i ara Iniciativa representa un fet singular dins la història dels partits polítics, perquè un PSUC amb totes les arrels s'adapta a les exigències del segle XXI i l'esquerra verda nacional sense renunciar a les arrels”.

Àlex Milian